

Кубік В. Д.,
ст. викладач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ РОЛЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Досліджено теоретичні питання формування облікової політики підприємства, її роль в організації системи обліку, а також розглянуто чинники, які зумовлюють різні аспекти регламентації облікової політики.

Ключові слова: облікова політика, П(с)БО, система обліку, організація обліку

Investigational theoretical questions of forming of registration policy of enterprise, its role in organization of the system of account, and also factors which predetermine the different aspects of regulation of registration policy are considered.

Keywords: registration policy, Position (standard) Accounting, system of account, organization of account

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Облікова політика – одне з важливих питань організації бухгалтерського обліку, правильне вирішення якого сприяє достовірному визначенню фінансового результату і повного розкриття у фінансовій звітності. Розробляючи методи і принципи облікової політики, підприємства повинні враховувати її вплив на суми визнаних витрат або доходів, фінансові результати. Як правило, облікова політика, сформована підприємством, уточнює моменти визнання витрат та сприяє поданню достовірної фінансової інформації.

Побудова та функціонування бухгалтерського обліку на кожному підприємстві здійснюється на підставі нормативно-правових документів, розроблених органами, на які покладається керівництво обліком. Це забезпечує порівнянність облікової та звітної інформації, її єдність не лише за формою, а й за змістом.

В основі облікової політики лежить сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського та податкового обліку, складання та подання фінансової звітності. Тому вивчення діючих та дослідження нових підходів до формування і дотримання облікової політики відіграє значну роль в покращенні організації бухгалтерського обліку, внутрішньогосподарського контролю та економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню щодо вирішення проблемних питань та різних аспектів в організації обліку та обліковій політиці підприємств присвячено праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема: Л.Л. Баєвською, Т.В. Барановською, П.Є. Житним, Л.Б. Пантелійчук та іншими, а також зарубіжних вчених, а саме: Р. А. Алборова, П. С. Безруких, Н. П. Кондракова, С.Л. Коротаєва, М. І. Кутера, Е. С. Хендриксена. Проте, питання щодо вимог, які пред'являються до формування облікової політики на даний час висвітлено на недостатньому рівні, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Облікова політика, вказує Л.Л. Баєвська, передбачає побудову інформаційної системи, при якій управлінські рішення, прийняті на основі інформації показників звітності, є обґрунтованими і ефективними. Більшість підприємств в Україні визначили облікову політику при переході на П(С)БО в 2000 році, враховуючи галузеві особливості, організаційно-правову форму, забезпеченість оргтехнікою та інші умови [2].

З розвитком ринкових відносин в Україні суттєво збільшився рівень ризиковості господарської діяльності, зазначають П. Житний та В. Тищенко. І тому господарюючим суб'єктам доводиться функціонувати в умовах все

більшої невизначеності, при цьому облікова політика цих суб'єктів сприяє формуванню системи інформаційного забезпечення управлінських рішень. Для того, щоб господарюючий суб'єкт мав фінансові можливості своєчасно і ефективно реагувати на численні загрози та негативні чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, необхідно зосередити увагу на організаційних аспектах облікової політики щодо використання методів управлінського обліку [7]. Житний П., зазначає, що облікова політика визначає ідеологію економіки підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів в конкурентній боротьбі [9].

Постановка завдання. Розглядаючи облікову політику в контексті організації обліку, необхідно визначити яка роль їй відведена в цьому процесі. Формування облікової політики є досить складний та трудомісткий процес, на який впливає ряд факторів. Це вимагає ретельного вибору того чи іншого, запропонованого в законодавстві способу відображення в обліку операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи облікову політику, в контексті організації обліку, необхідно визначити яка роль їй відведена в цьому процесі. Переважна більшість вчених в цьому питанні мають спільну точку зору. При цьому виділяють три етапи організації облікового процесу: методичний, технологічний і організаційний. В даному випадку вона відноситься до методичного рівня. Зауважимо, що саме методичний рівень формує подальший напрямок розробки на технологічному та організаційному етапах. Це обумовлено тим, що на методичному рівні обираються методи відображення господарських процесів і операцій відповідно до П (с) БО та враховуються вимоги відповідних законів України. [10] Формування облікової політики - це непростий процес, який вимагає наявності організаційних, технічних, кадрових можливостей. При визначенні ролі облікової політики виділяють три етапи організації облікового процесу: методичний,

технологічний та організаційний. Зауважимо, що саме методичний рівень формує подальший напрям розробки на технологічному та організаційному етапах. Це обумовлено тим, що на методичному рівні обираються методи відображення господарських процесів та операцій відповідно до П(С)БО та враховуються вимоги відповідних законів України.

На жаль, безліч підприємств складають облікову політику лише для того, щоб дотримати букву закону.

В той же час, необхідно погодитись з думкою авторів, що облікова політика, крім ведення обліку, включає досить широке поняття його організації. При формуванні облікової політики, на думку Ю.А. Вериги та А. М. Волошина, недоцільно включати вимоги, які чітко встановлені законодавством, а зазначати тільки ті моменти, за якими підприємству надано право вибору. Окрім цього, існують більш широкі погляди на значення та застосування облікової політики. Облікова політика підприємства має бути спрямована на розкриття творчих здібностей підприємців у підвищенні ефективності господарювання, впровадженні нових технологій для задоволення власних потреб і виконання зобов'язань перед державою [5].

Беззаперечно, загальні правила побудови та ведення бухгалтерського обліку встановлюються централізовано – на державному рівні, проте, на підприємстві вони конкретизуються залежно від умов діяльності, кваліфікації персоналу, технічного забезпечення, галузі господарювання тощо. Облікова політика є інструментом який поєднує державне регулювання та певну самостійність підприємства у питаннях ведення бухгалтерського обліку, формування та застосування якої ґрунтується на тому, що законодавством передбачається використання альтернативних варіантів обліку, а роль бухгалтера на підприємстві змінюється від простого реєстратора господарських операцій до активного учасника їх здійснення. Досвід країн з розвиненою економікою свідчить, що уміло сформована облікова політика є важливою складовою загального механізму управління господарською діяльністю підприємств.

Формування та застосування облікової політики відбувається на п'яти рівнях, до яких відносяться: міжнародна облікова політика, міждержавна облікова політика, державна облікова політика, галузева облікова політика, облікова політика підприємства [11] Її формування як на державному рівні так і на рівні підприємства здійснюється під впливом багатьох чинників (рис. 1.1), що зумовлює різні аспекти регламентації на кожному з ієрархічних рівнів.

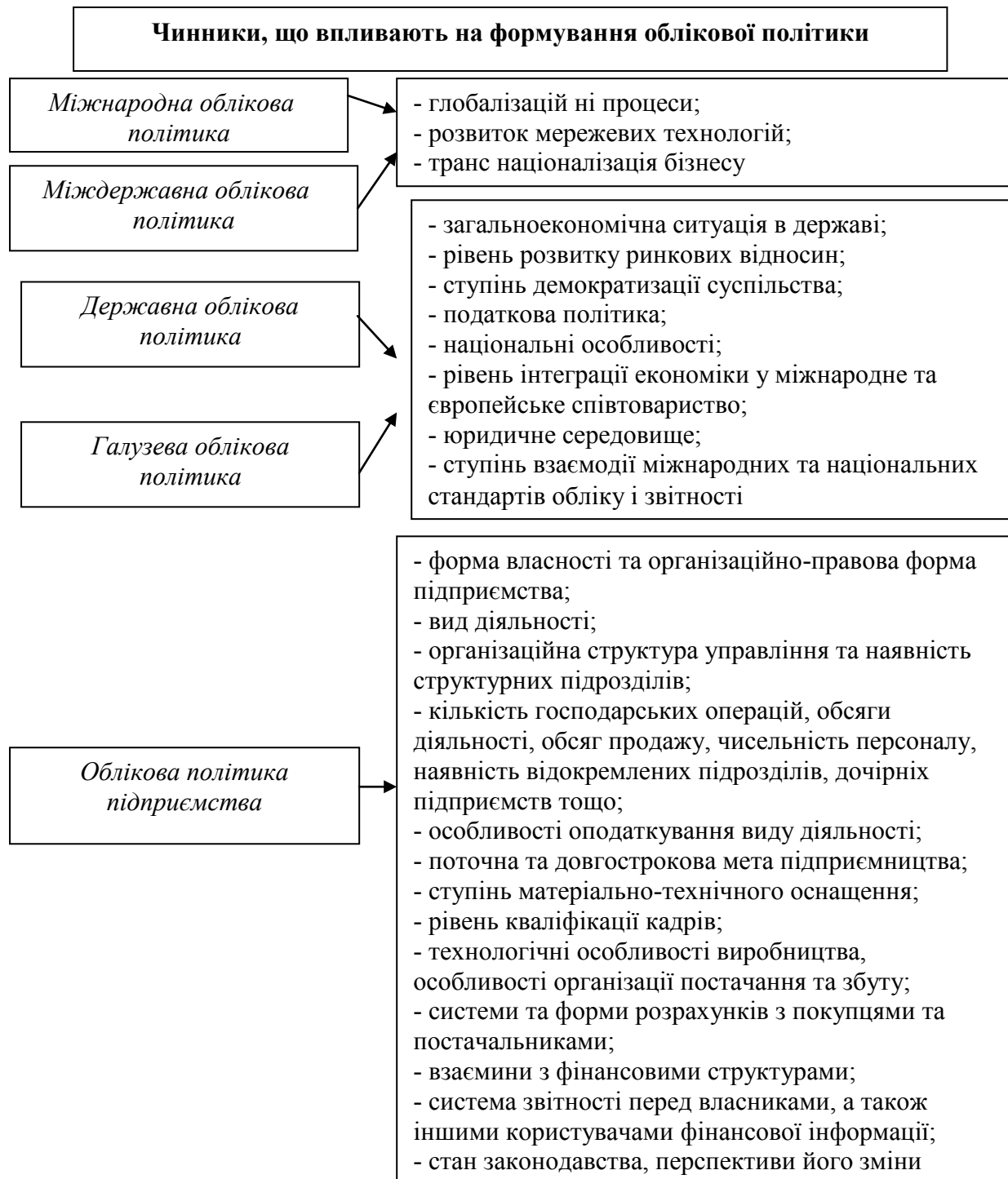

Рис. 1.1. Вплив чинників на формування облікової політики [6; 15]

Кожен рівень облікової політики передбачає наявність нормативно-правового забезпечення, спрямованого на регламентацію різних аспектів облікової політики.

Система бухгалтерського обліку - це своєрідний механізм підготовки та відображення інформації про майнове та фінансове становище підприємства. Завдяки цій інформації внутрішні та зовнішні її користувачі мають уявлення про реальний стан справ на підприємстві.

Як відомо, методична база ведення бухгалтерського обліку складається з використання первинних облікових документів, інвентаризації, оцінки, калькулювання, організації обліку (управлінського, бухгалтерського та податкового), виконання розрахунків та проведення, контролю, підготовки звітності. Створення цілісної системи обліку передбачає активне застосування специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності - облікової політики підприємства.

Поміж фахівців з обліку буває помилкова думка про те, що розробка облікової політики цілком і повністю покладається на головного бухгалтера підприємства або особу, яка здійснює бухгалтерський облік на підприємстві. Можна навести безліч аргументів, які доводять хибність такого твердження, - зупинимося на лише одному. Так, наприклад, нарахування амортизації за основними засобами. Серед п'яти методів нарахування є надто складні, для виконання яких лише економічних знань замало, щоб із найменшим ризиком упроваджувати їх у практику. Для таких розрахунків потрібно знати технічні особливості того чи іншого об'єкта амортизації, технологічні умови його експлуатації, вивчити процеси морального старіння та ринок продажів на такі або подібні засоби тощо. Усе це може безпосередньо впливати на строк корисної експлуатації того чи іншого об'єкта основних засобів. Вимагати таких знань від однієї людини (головного бухгалтера) або однієї служби підприємства (бухгалтерії) принаймні нерозумно!

Тож можна погодитися на варіант, коли головбух ініціює питання до розгляду і разом зі своєю службою бере у ньому активну участь. Розроблення

пропозицій, особливо щодо питань, які безпосередньо не стосуються бухгалтерського обліку та прийняття конкретних рішень, доречно покласти на спеціально створену комісію.

Оскільки ведення бухгалтерських операцій та складання фінансової звітності підприємства повинні базуватись на єдиних та незмінних методичних засадах, розроблення облікової політики слід розпочати до нового звітного року і завершити до 31 грудня, щоб з нового фінансового року працювати за новими параметрами.

Тому до формування облікової політики слід підходити досить серйозно, оскільки вона встановлюється не на один рік.

При підготовці положення (наказу) про облікову політику підприємства потрібно забезпечити вимоги Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, незмінність прийнятої методології відображення окремих господарських операцій і оцінки активів, повноту відображення в обліку за звітний період всіх господарських операцій, повноту і правильність визначення доходів і витрат у відповідних звітних періодах, відповідність даних аналітичного обліку даним синтетичного обліку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Формуючи облікову політику виходять з того, що підприємство функціонує безстроково, а всі господарські операції відносять до того звітного періоду, що в ньому вони відбувалися. Вибрана облікова політика, як правило, застосовується підприємством з року в рік. У будь-якому разі вона має залишатись незмінною принаймні протягом календарного року. Наступні її зміни можуть спричинятися змінами в законодавстві (відповідних нормативних актах), розробкою та застосуванням нових методів ведення обліку або суттєвими змінами в умовах роботи чи в структурі підприємства. Про зміни в обліковій політиці з їх ретельним обґрунтуванням підприємство повідомляє в пояснювальній записці до річного звіту.

Досвід країн з розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що важливою складовою загального механізму управління господарською

діяльністю підприємств є уміло сформована облікова політика. Облікова політика визначає ідеологію господарювання підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативно реагувати на зміни, які відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів в конкурентній боротьбі.

Розробка та прийняття облікової політики кожним підприємством сприяє поліпшенню бухгалтерського обліку, зміцненню його правової основи і забезпечує належну ефективність роботи відповідної господарської одиниці.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 №996- XIV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua
2. Баєвська Л.Л. Особливості облікової політики та її вплив на фінансову звітність інтегрованих підприємств / Л.Л. Баєвська // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 5. – С. 16-21.
3. Барановська Т.В. Облікова політика підприємства в Україні: теорія і практика / Т.В. Барановська. – [Автореф. дис. канд. екон. наук.] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/36209.html>
4. Бухгалтерський облік. Частина 1: навчальний посібник / за ред. В. Ф. Максимової. - Одеса: ОНЕУ, 2013. - 462 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/507>
5. Васільєва Л. М. Принципи формування облікової політики / Васільєва Л. М., Бондарчук Н. В., Павлова Г. Є. // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. - № 2. – С. 322-324.
6. Водоп'янова О. Облікова політика: починаємо новий рік / О. Водоп'янова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtki.com.ua/show/1cid04362.html>

7. Житний П. Вплив організаційних аспектів облікової політики на фінансову стійкість банку / П. Житний, В. Тищенко // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 56-59.
8. Житний П. Організаційно-методологічні засади формування облікової політики підприємства / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №3. – С. 3-10.
9. Житний П. Проблеми формування облікової політики та шляхи їх вирішення / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №3. – С. 19-22.
10. Кубік В.Д. Основы учетной политики в информационном обеспечении учета, контроля и управления предприятием / В. Д. Кубик // Матеріали 1 Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасна економічна наука: нові гіпотези, тенденції та перспективи розвитку». – Луганск: Ноулідж, 2013. – С. 241-244. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2078>
11. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку: Монографія. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. –373 с.
12. Крупка Я.Д. Користувачі облікової інформації та проблеми задоволення їх потреб / Я.Д. Крупка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2010_3_2/31.pdf
13. Пантелійчук Л. Облікова політика підприємства / Л. Пантелійчук // Праця і зарплата. – 2002. – № 3. – С. 20.
14. Пантелійчук Л. Формування облікової політики – важливий етап роботи підприємства / Л. Пантелійчук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002. – № 9. – С. 3-11.
15. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: монографія / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.